

Helena Lehr

Dla Mieszkańca

Jedna z najbardziej aktywnych działaczek Związku Polaków w Niemczech, nauczycielka, harcerka, dziennikarka. Redaktorka „Młodego Polaka w Niemczech". Tworzyła zgrany duet z Edmundem Janem Osmańczykiem, z którym współpracowała i przyjaźniła się od czasów młodości. W czasie wojny została aresztowana i zesłana do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Po wojnie pracowała m.in. jako redaktorka Zachodniej Agencji Prasowej i programów Polskiego Radia. Współpracy z Osmańczykiem Helena Lehr nie zaniechała także w latach powojennych. To dzięki jej zapobiegliwości udało się ocalić bezcenne dokumenty i fotografie, które gromadziła w swoim warszawskim domu, dzięki czemu, staraniem obojga, w 1972 r. ukazał się album pt. „Polacy spod znaku Rodła".

Życiorys

Okres przedwojenny

Urodziła się 16 lutego 1913 r. w Berlinie. Była córką Georga Lehra, inspektora pocztowego w Berlinie oraz Stanisławy Schmidt, pochodzącej z Wielkopolski. W latach 1918–1928 uczęszczała do Szkoły Przygotowawczej w Aninie (trzy klasy wstępne) oraz do Publicznej Szkoły Wydziałowej (sześć klas). Po uzyskaniu małej

matury (28 czerwca 1928 r.) wyjechała do Berlina, gdzie uczyła się języka niemieckiego i uczestniczyła w Wyższych Kursach Handlowych. Od 1 października 1931 r. została zatrudniona w Centrali Związku Polaków w Niemczech na różnych stanowiskach. W 1928 r. wstępuje do Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech, początkowo jako członek drużyny harcerskiej, następnie drużynowa, a od 1937 r. jako instruktorka zuchowa. W latach 1928–1939 aktywnie działa w Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech. Angażuje się w działalność Koła Młodzieży Gimnazjalnej Żeńskiej w Domu Polskim w Berlinie. Regularnie organizuje wyjazdy wakacyjne do Polski na kursy i obozy szkolące kadrę instruktorską. Ciągle pogłębia swoją wiedzę i zdobywa doświadczenie, kompletuje materiału do pracy z zuchami. W latach 30. współorganizuje obozy harcerskie na terenie Polski, organizuje świetlicę w Berlinie. W kwietniu 1935 r. bierze udział w Światowym Zjeździe Polaków w Warszawie. Od 1936 r. podejmuje naukę śpiewu i tańca oraz gry na akordeonie i pianinie. Rok później intensywnie angażuje się w kierownictwo polskich obozów harcerskich na terenie Niemiec, pogłębiając świadomość przynależności narodowej oraz pielęgnując polskie obyczaje ludowe. Wiosną 1937 r. obejmuje funkcję zastępcy kierownika Wydziału Zuchowego Naczelnictwa ZHPwN w stopniu podharcmistrza. Była blisko związana z młodzieżą Opolszczyzny, jako komendantka żeńskich obozów harcerskich i kierowniczka kursów na Śląsku Opolskim. W 1938 r. została komendantką pierwszego obozu zuchowego w Raciborzu, w Domu Polskim. Wspólnie z innymi działaczami ZPwN brała udział w przygotowaniach do Kongresu Polaków w Niemczech. Jeszcze przed wybuchem wojny wraz z Edmundem Janem Osmańczykiem współredaguje „Leksykon Polactwa w Niemczech”.

II wojna światowa

Tuż po wybuchu II wojny światowej wróciła do Polski, do rodziny mieszkającej pod Żninem. 16 października 1939 r. została aresztowana przez Gestapo. Z Aresztu Śledczego w Poznaniu przy ul. Młyńskiej 1 została wywieziona do Berlina, a 28 października 1939 r. osadzona w obozie koncentracyjnym w Ravensbrück, jako nr 2291. 20 lutego 1940 r. zwolniona z obozu i zatrudniona przymusowo pod nadzorem Gestapo u komisarza ds. likwidacji majątku polskiego w Niemczech. Na zlecenie Urzędu Pracy w 1941 r. znajduje zatrudnienie w przedsiębiorstwie elektrotechnicznym „Elektrosignal” w Berlinie, na stanowisku sekretarki. W lutym 1944 r., po zbombardowaniu gmachu fabrycznego w Berlinie, fabryka wraz z personelem zostaje przeniesiona do Srebrnej Góry, na Dolnym Śląsku.

Okres powojenny

W styczniu 1946 r. Helenie Lehr przyznano obywatelstwo polskie. W latach 1945–1947 kieruje sekretariatem fabryki, po czym zwalnia się w celu podjęcia pracy dziennikarskiej. 15 sierpnia 1947 r. zostaje powołana przez Komitet do Spraw Zagranicznych Ziem Odzyskanych do współpracy w Redakcji Zagranicznej Zachodniej Agencji Prasowej w Warszawie, jako sekretarz redakcji i redaktor. Dwa lata później, w związku z likwidacją ZAP-u, przechodzi na stanowisko referenta prasowego w Centralnym Związku Spółdzielczym, a później w Centralnym Biurze Wystaw Artystycznych. W latach 1950–1955 pracuje w Polskim Radio w redakcji programów niemieckojęzycznych dla zagranicy oraz jako tłumaczka przy kongresach i zjazdach. W 1955 r. z powodów rodzinnych przerywa pracę etatową, podejmując się prac zleconych redakcyjnych i tłumaczeń dla Wydawnictw Handlu Zagranicznego Agencji Wydawniczej „RUCH”, Polskiej Agencji Prasowej oraz Agencji „INTERPRESS”. Na zlecenie wydawnictwa PWN przystępuje do prac redakcyjno-edytorskich nad „Encyklopedią Spraw Międzynarodowych i ONZ” Edmunda Jana Osmańczyka. Od 1971 r. aż do śmierci prowadzi, uzupełnia i poszerza Archiwum Rodła, współpracując m.in. z Instytutem Śląskim w Opolu oraz z Opolskim Towarzystwem Kulturalno-Oświatowym. Zmarła 10 maja 1998 r. w Warszawie

Odznaczenia

W 1985 r. otrzymała odznakę ZNP za tajne nauczanie oraz Medal Rodła, a w 1971 r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Bibliografia:

Jan Cofałka, *Helena Lehr* [w:] *Ślązacy w świecie*, Warszawa 2015, s. 336-339.

Jan Cofałka, *Helena Lehr*, „Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego” 2014, nr 1-2, s. 88-89.

Janina Hajduk-Nijakowska, *Nowości w naszym Archiwum Rodła. Dokumenty zebrane przez Helenę Lehr trafiły do Opola*, „Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego” 2022, nr 5-6, s. 56-58.

Urszula Zajączkowska, *Helena Lehr – wielka nieobecna. W setną rocznice Związku Polaków w Niemczech,* „Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego” 2022, nr 5-6, s. 54-55.

Katarzyna Mazur-Kulesza

Urszula Zajączkowska

Stowarzyszenie Rodło Opole

Dane kontaktowe
Wydział Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej

Rynek 1A

45-015 Opole

bp [at] um.opole.pl

www.opole.pl

Lokalizacja

Tagi
Znani Opolanie
Edmund Jan Osmańczyk